

реформами, міцною й гнучкою системою влади, ефективною економікою, прозорим бюджетуванням тощо.

Література:

1. Результати обговорення концепції щодо розмежування та розподілу повноважень місцевого самоврядування і виконавчої влади URL: <https://pravo.org.ua/rezultaty-obgovorenniya-kontseptsiyi-shhodo-rozmezhuвання-ta-rozpodilu-povnovazhen-mistsevogo-samovryaduvannya-i-vykonavchoyi-vlady>

2. Козюк Я. Розмежування та розподіл повноважень органів місцевого самоврядування. Про проект Концепції URL: <https://pravo.org.ua/blogs/rozmezhuвання-ta-rozpodil-povnovazhen-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya-interv-yu-z-avtoramy-proyektu-kontseptsiyi/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-105>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Сидорчук Інна Сергіївна

студентка 1 курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

У сьогоднішніх умовах подолання корупції є одним із пріоритетних напрямів розвитку України, а ефективним засобом такої боротьби є інститут викривачів, який законодавчо був закріплений у 2019 році в Законі України «Про запобігання корупції». Проте громадяни досить обережно ставляться до перспективи ставати викривачами, і це пояснюється страхом людей зазнати розправи від корупціонерів, втрати робочого місця, а також громадянського осуду. Тому для підвищення культури викриття випадків корупції варто забезпечити ефективний захист викривачів, в тому числі відповідно до міжнародних стандартів. Сьогодні в Україні все ще немає належного захисту для тих, хто викриває корупцію, немає ефективної інфраструктури та інституційних засобів, які б повністю гарантували безпеку викривачів. Однак, відповідно до міжнародних документів, ратифікованих Україною, держава зобов'язана забезпечити такий захист.

Міжнародні стандарти захисту викривачів містяться в таких міжнародно-правових актах: «ст. 33 Конвенції ООН проти корупції, ст. 22 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, ст. 9 Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією. Ці нормативні акти є частиною національного законодавства України» [4, с. 147].

В ст. 33 Конвенції ООН проти корупції зазначається, «кожна Держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження» [2].

Законодавчо закріплені норми, знаходять підтвердження на практиці, наприклад, у рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Гуджа проти Молдови» [3]. В даній справі суд встановив, що Молдова порушила статтю 10 Європейської конвенції з прав людини, адже було звільнено державного службовця, через те, що той розкрив інформацію, яка становила суспільний інтерес, про спроби політиків впливати на систему правосуддя.

Положення статті 19 Директиви ЄС, «містять широкий перелік заборонених форм переслідування викривачів, включаючи до них, поряд з іншими, залякування, переслідування, остракізм, завдання шкоди репутації особи, занесення до «чорних» списків на основі офіційних чи неофіційних домовленостей, що може зумовити неможливість у майбутньому працевлаштуватися в певній сфері, нанесення фінансових збитків, таких як втрата бізнесу чи доходу, передчасне припинення чи розірвання контракту на поставку товарів чи послуг, а також вимагає від держав-членів заборонити погрози або спроби переслідування у будь-якій з перерахованих форм» [1].

У ЗУ «Про запобігання корупції», є деякі із перелічених вище положень про захист трудових прав викривача. Так, до інших видів переслідування викривачів, заборонених до застосування керівництву та роботодавцям, належать: відмова у прийнятті на роботу, примус до звільнення, переведення, скорочення заробітної плати, дисциплінарні стягнення, зміна умов праці, відмова у просуванні по службі, погрози застосування негативного впливу, вибіркове прийняття формально законних рішень або дій щодо викривачів.

Проте, до передбачених заборон, варто також додати положення про заборону завдання шкоди репутації (різними можливими способами, включаючи пресу та соціальні мережі), заборону як фізичного, так і психологічного переслідування (погрози життю, здоров'ю чи майну викривача або його близьким людям, підбурювання до колективного або громадського осуду тощо).

Згідно із ст. 23 Директиви ЄС, «держави-члени мають забезпечувати ефективні, співвимірні та стримувальні санкції щодо фізичних та юридичних осіб, які переслідують викривачів» [1]. На сьогоднішній день, за незаконне звільнення викривача з роботи лише ст. 172 Кримінального кодексу України встановлює санкції. Проте, ні ККУ, ні КУпАП не передбачають санкцій кримінального чи адміністративного характеру за перераховані вище види порушень та переслідувань. Це має негативний вплив на культуру викривання, адже не забезпечує безпеку викривачів, у разі вжиття керівництвом чи і самим корупціонером, різного характеру переслідувань і погроз. Тому нагальним питанням для захисту викривачів в Україні є запровадження кримінальної або адміністративної відповідальності за переслідування викривачів.

Отже, викриття корупції є дуже важливим для України, оскільки воно допомагає боротися з корупцією більш ефективно і з меншими фінансовими витратами. Однак потенційні викривачі повинні розуміти, що вони повністю захищені, оскільки викриття корупціонерів ставить під загрозу все: життя, їхнє та близьких, майно, роботу та репутацію. Саме тому Україні необхідно розвивати своє законодавство відповідно до міжнародних рекомендацій щодо захисту викривачів та завоювати довіру людей, щоб сприяти формуванню культури викривання.

Література:

1. Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС 2019/1937 від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Європейського Союзу. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf>.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#o262.
3. Рішення Європейського Суду з прав людини. *Guja v. Moldova* № 14277/04. URL: <https://laweuro.com/?p=8981>.
4. Шостко О.Ю. Правовий захист викривачів корупційних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 3. С. 146–150.